Афғонистон-Тоҷикистон

Семинар оид ба обҳои фаромарзӣ

Модули 13

Омӯзиши фосилавӣ

13. Барқ ва обёрии дарёҳои Панҷа ва Омӯ

Дотои системи дарёҳои Панҷа ва Омӯ аз солҳои боронӣ ва хушк бисёр тағйир дорад, бинобар он ба диққат дар мавриди Омӯ бояд ғазоыват шавад. Албатта имкони таъмим бахшидани он вуҷуд дорад.

Шакли 13.1: Ба сӯйи ғарб тасвири ҷараёни дарёи Панҷ, ки аз кӯҳҳои Помир хориҷ мешавад Афғонистон дар тарафи дасти чап ва Тоҷикистон дар дасти рости он мавқеият дорад.

Ба Афѓонистон ва Тољикистон пешниҳод мешавад, ки аксарияти фаъолиятҳои ҳойдрулужикиро аз ќабили метудулужї љамъоварии дотҳои ҳойдрулуљикї , муроќибати пўшиши барф ва муроќибати яхчолҳо шарик сохта шавад.

Дарёи марказї , дарёи бузург аст ва дар Афѓонистон, баъд аз дарёи Кобул дорои тўли бештар аст ва байни 6 кишвар (Афѓонистон, Ќазоќистон, Ќирѓизистон, Тољикистон, Туркманистон ва Узбакистон) шариканд.

Дарёи Помир ба сўйи ѓарб љараён дора два дар Афѓонистон аз љанили Зорќули данљези Вахон сарчашма мегирад, барои ин ки дарёи Панљро ташкил динад , ба даёи Вахон як мешавад. Ин дарё сарҳади вилояти Бадахшони Афѓонистон ва Тољикистонро ташкил мединад.

600 килуметр баъдтар дар ѓарб , дарёи Вахш ба ҳайси муовин ба дарёи Панљяк мешавад ва дарёи Омў оѓоз мешавад.

Аз тарафи Афѓонистон муъовинини умда дарёҳои Кўчка ва Кундузанд.

- Маљмўи оби дарёи Ому аз ҳар манбаъе, ки бошад дар соле 79 килуметри мукааб аст, ки дар соли 1960 м. ќабл аз он ки аз он об дар обёрї истифода шавад, баниираи Арал ё љанили Арал, чаҳорвумин љанили бузурги љаҳон аст, дар шароити бенҳтар ќарор дошт.

- Баъд аз он сатҳи оби љанили Орол рў ба коҳиш гузошт ва мављудияти онро таҳти савол ќарор додааст ва шояд начот ёфта натавонад.

Шакли 13.2 : Ҳавзаибузурги ҷаҳонии Арал ва ҳавзаи урфии Сирдарё ва Омӯдарё.

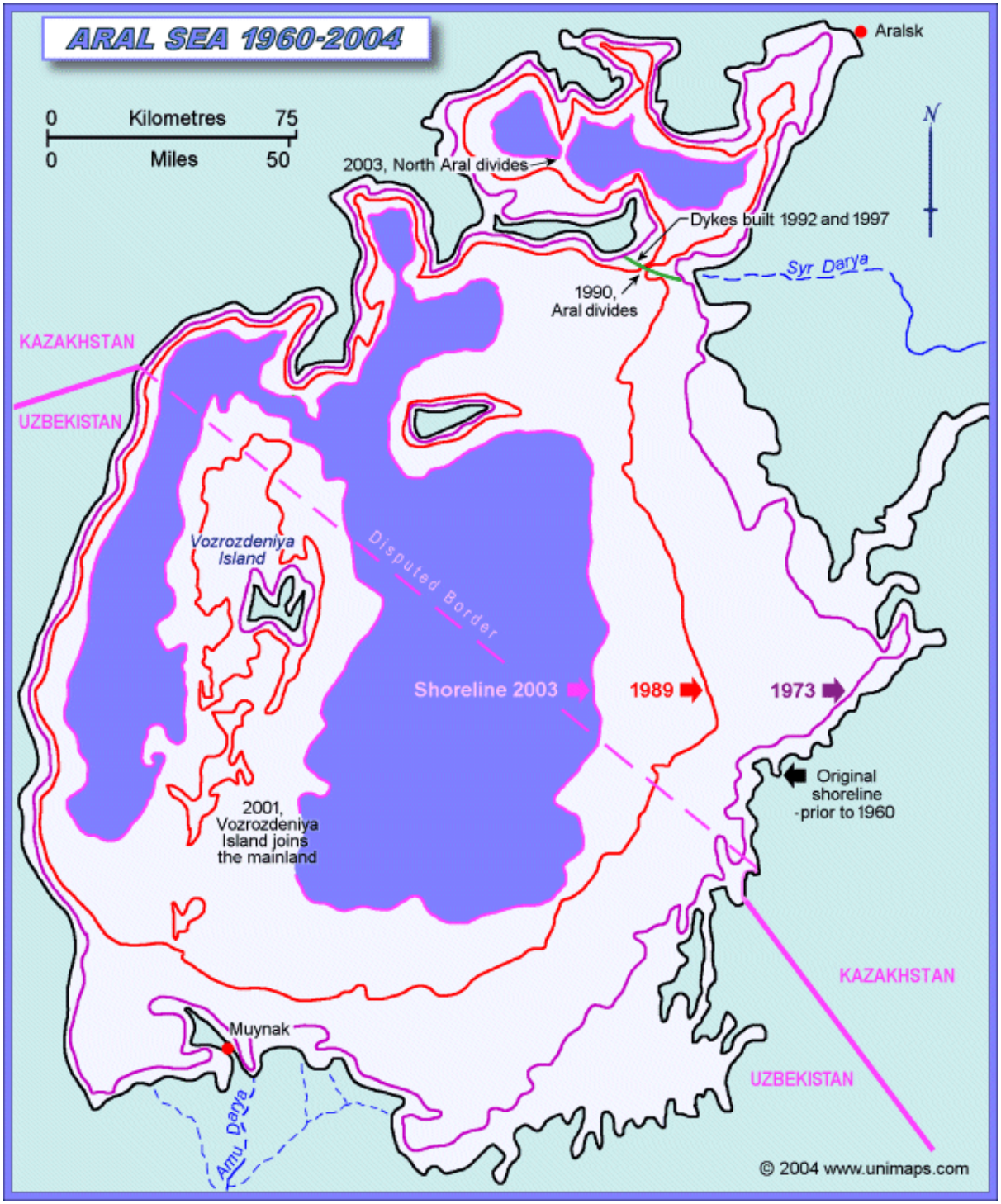

Шакли 13.3 : Ҳавзаи дарёии Омӯ ва муовинини он дар Афғонистон ва Тоҷикистон.

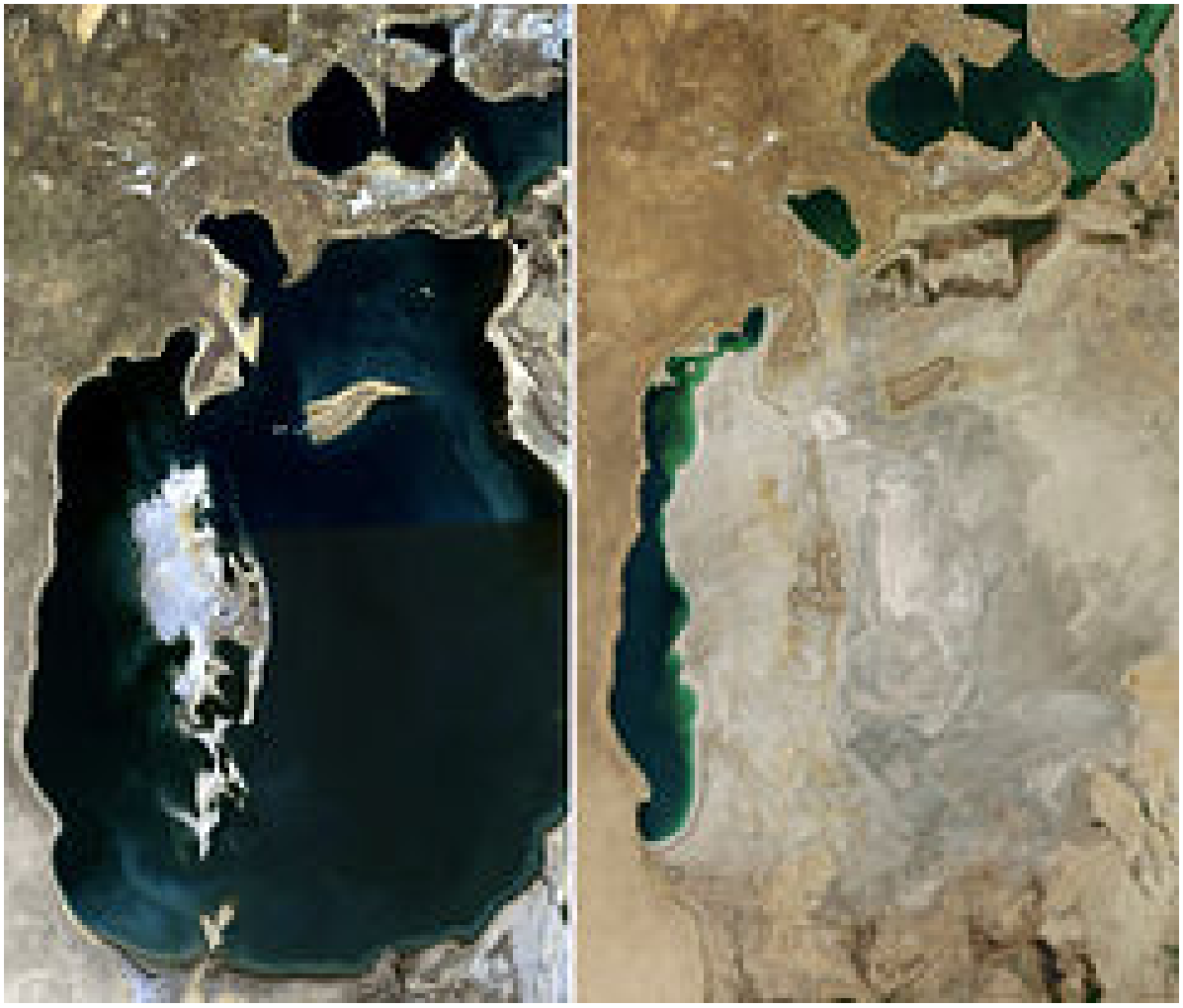

Шакли 13.4 : Нақлии нисбии об дар об.

Шакли 13.5 : Вазъи мудирияти об дар Осиёи Марказї ва таъсири он.

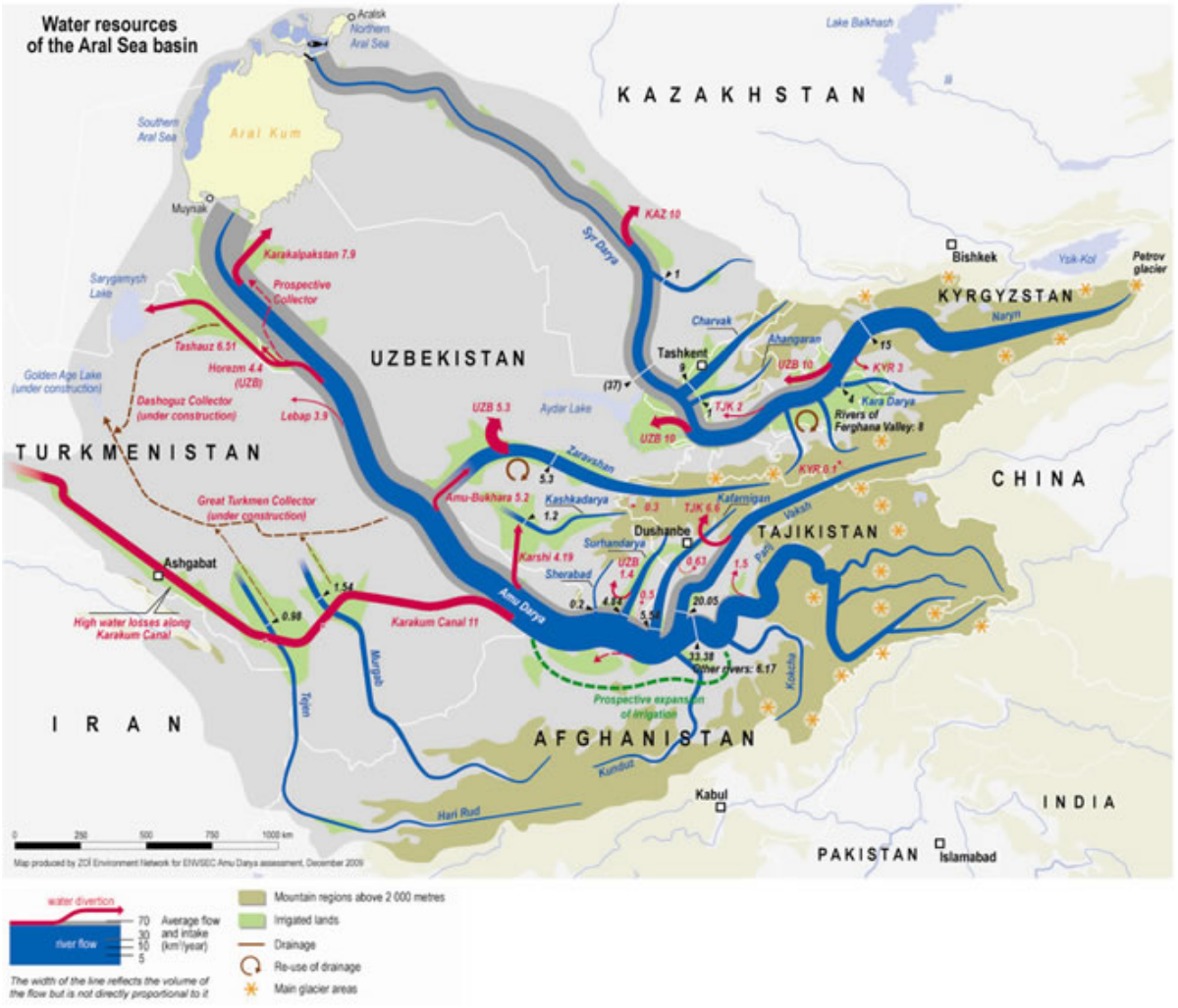

Шакли 13.6 : Наќшаи кониши оби љанили Арал.

- Мудирияти дарёи Панљва Омў дар ваќти иќтидори Давлати Шўравї ва дар ваќти баъд аз он, барои таќрибан ин 6 кишвар нодисаи Disaster аст, ки ѓайри ќобили кохиш аст, баъд аз соли 1991 Афѓонистон ааз тарафи кишварнои дигари сарнадии дарёи Омў , ба куллї фармўш ва нодида гирифта шуд.

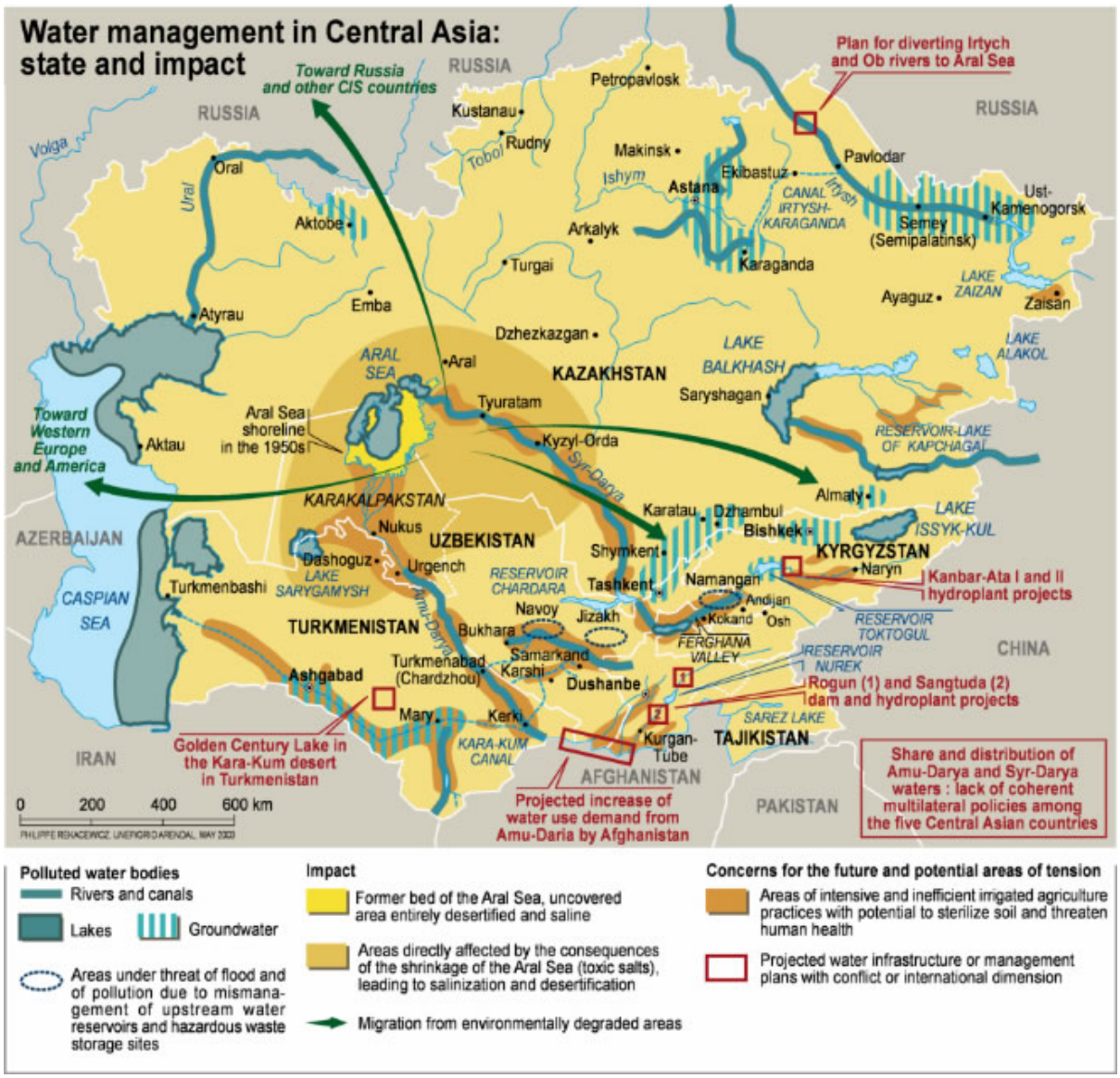

Шакли 13.7 : Тасвири ғамари маснуъї аз 1989-2014-и мелодї сайри нузули ланнили Арал.

- Ба шакли авсати солона 49.6 миллиорд метри мукааб об аз Толикистон ба дарёи Омў якло мешавад. 17 килуметри мукааб ё маљмўи оби дарёи Омў 23% аз Афѓонистон ба дарёи Омў мерезад.
- Дар солнои боронї обе, ки аз Афгонистон ба Омў мерезад 24 килуметри мукааб мешавад, локин дар солнои хушксолї он ба андозаи 14 килуметри мукааб конш меёбад.
- Дар солнои 946 Афѓонистон наќ дошт, ки аз оби дарёи Омў 9 килуметри мукааб об дар сол мавриди истифода карор динад бо Иттиноди Шуравї имзо шуд. Ин ќарордод то нол ба ноли худ

боќист, лекин то андоза зиёд Афѓонистон аз олн мустафид нашудааст.

- Дар соли1977 Афѓонистон аз Иттиҳоди Шуравї таќозои оби 9 килуметри мукаабро карданд, локин Иттиҳоди Љамоҳири Шўравї танҳо ба об 6 килуметримукааб дар он вакт мувофиќа карданд.
- Дар соли 1987 бар асоси Пртукули шумораи 544, 615 килуметри мукааб оби дарёи Омў ба Тољикистон, Узбакистон, Туркманистон ва Ќазоќистон тахсис шуд ва Афгонистон танҳо аз 2.1 килуметри мукааб оби дарёи Омў мустафид шуда метавонад.Мутаасифона баъд аз он ба бо Афѓонистон нақшгуна машвара нашуд, ки аз чї ќадар об истифода метавонад
- Миќдори обе, ки аз дарёи Омў истифода мешавад ќарори зайланд:
- Узбакистон 26-40 килу метри макааб
- Туркманистон 23-28 килу метри макааб
- Тољикистон 7.5-8.5 килу метри макааб
- Афѓонистон 5 килу метри макааб
- Ќирѓизистон 0.1 -0.5 килу метри макааб
- Афѓонистон плон дорад, ки болои дарёҳои Кучка ва Кундуз 8 бандро , ки муовинини дарёҳои Панљва Омўанд таъсис куна два аз оби изофї дар тавлиди барќ ва обёрї истифода кунад.
- Афѓонистон ва Тољикистон ҳарду плон доранд, ки болои дарёи Панљ10 бандро, ки байни ҳарду кишвар ҷараён дорад эҳдос кунад.

Шакли 13.8 : Пули ҳадиди дарёи Панҷбайни Афғонистон ва Тоҷикистон.

- Мушкилоти умдаи дарёҳои Панҷва Омӯ эхтиколи манотиқи сонилот дар натиҷаи энгиколоти дарё ба тарафи ҷанӯб пеш омада ва хоки бештари Афғонистонро тахриб кардааст, ки ба хотири мунофизати манотиқи сонилї зарурат дорад, ки тавассути онҳани кӯҳна (scramp metal) ё девори санг манотиқи сонили дарё мунофизат шавад. Афғонистон товони онро надорад, ки масраф онро тодия кунад.

Шакли 13.9 : Пули "Дӯстї " болои дарёи Омӯ байни Афѓонистон ва Узбакистон . талош сурат гирифта, ки тавассути зарраи аз кор афтодаи Шӯравї сонили Афѓонистонро мунофизат кунад.